

आदर्श-प्रश्नपत्रम् - 2023-24

कक्षा - दशमी

संस्कृतम् (सम्प्रेषणात्मकम्)

कोड् सङ्ख्या - 119

समयः - 3 होराः

पूर्णाङ्काः - 80

सामान्यनिर्देशाः -

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 12 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 18 प्रश्नाः सन्ति ।
3. अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः भागाः सन्ति ।

‘क’ भागः	:	अपठितावबोधनम्	10 अङ्काः
‘ख’ भागः	:	रचनात्मककार्यम्	15 अङ्काः
‘ग’ भागः	:	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	25 अङ्काः
‘घ’ भागः	:	पठितावबोधनम्	30 अङ्काः

4. प्रत्येकं भागम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
5. उत्तरलेखनात् पूर्वं प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
6. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
7. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
8. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

‘क’ भागः
अपठितावबोधनम् (10 अङ्काः)

1.	<p>* अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –</p> <p>आदिकालादेव अस्माकं देशः भारतं जगति प्रसिद्धम् अस्ति। भारतस्य प्रतिष्ठे द्वे- संस्कृतं संस्कृतिस्तथा। संस्कृतभाषा अस्य प्राचीनज्ञानविज्ञानयोः पोषिका महत्संस्कृतेः च संवाहिका अस्ति। कथ्यते अपि भारतीया संस्कृतिः संस्कृते एव निहिता वर्तते। विविधतायाम् एकता एव अस्माकं संस्कृतेः प्रधानम् अभिधानम्। यथा अत्र जनानां विविधाः सम्प्रदायाः, विविधाः भाषाः, पूजापद्धतयः वेशभूषाः च सन्ति परम् अनेकतायाम् अपि एकतायाः मधुरा धारा प्रवहति। न केवलम् एतावदेव अपितु अस्य देशस्य प्रकृतिः अपि विविधतां धारयति। अस्मिन् देशे सर्वे ऋतवः क्रमेण आगच्छन्ति। ते च वसन्तः ग्रीष्मः वर्षा शरद् हेमन्तः शिशिरः इति। अत्र भिन्नभिन्न-भाषाभाषिणः मतावलम्बिनः सर्वे भारतीयाः एकं राष्ट्रध्वजं नमन्ति एकं राष्ट्रगानं च गायन्ति। एते राष्ट्रिय-उत्सवान् सामाजिक-उत्सवान् च मिलित्वा आयोजयन्ति। भारतस्य वैशिष्ट्यमेतद् सर्वदा निरन्तरं च भवेद् इति सर्वैः भारतीयैः काम्यते। भारतं पुनः विश्वगुरुं कर्तुं सर्वे भारतीयाः प्रयतन्ते।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) प्राचीनज्ञानविज्ञानयोः पोषिका का भाषा ? (ii) अस्माकं देशे के क्रमेण आगच्छन्ति ? (iii) आदिकालादेव कः देशः जगति प्रसिद्धम् अस्ति ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन लिखत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) भारतीयाः किं कर्तुं प्रयतन्ते? (ii) अस्माकं संस्कृतेः प्रधानम् अभिधानं किम् ? (iii) सर्वैः भारतीयैः किं काम्यते ?</p> <p>इ. अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत।</p> <p>ई. यथानिर्देशम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) ‘धारयति’ इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किं भवेत्? (क) विविधताम् (ख) एतावदेव (ग) केवलम् (घ) प्रकृतिः</p> <p>(ii) ‘प्रधानम्’ इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम्? (क) संस्कृतेः (ख) अभिधानम् (ग) विविधतायाम् (घ) एकता</p>	<p>10</p> <p>1×2=2</p> <p>2×2=4</p> <p>1</p> <p>1×3=3</p>
-----------	--	--

	<p>(iii) 'अस्माकं देशः भारतं जगति प्रसिद्धम् अस्ति । ' अत्र किं क्रियापदम्?</p> <p>(क) भारतम् (ख) जगति</p> <p>(ग) अस्ति (घ) देशः</p> <p>(iv) 'विविधतायाम्' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम्?</p> <p>(क) अनेकतायाम् (ख) एकतायाः</p> <p>(ग) भारतीयाः (घ) सम्प्रदायाः</p>	
--	---	--

'ख' भागः
रचनात्मकं कार्यम् (15 अङ्काः)

2.	<p>* भवतः अनुजः तनिष्कः पठनं त्यक्त्वा चलदूरभाषयन्त्रेण क्रीडने सर्वदा व्यस्तः भवति । तं पठनार्थं प्रेरयन् लिखितं पत्रं मञ्जूषायां प्रदत्तैः पदैः पूरयित्वा पुनः लिखत -</p> <p>परीक्षाभवनात् तिथिः</p> <p>प्रिय (i) ! शुभाशीषः ।</p> <p>ह्यः एव मातुः (ii) प्राप्तम् । माता अद्यत्वे पठने तव (iii)..... दृष्ट्वा चिन्तिता अस्ति । त्वं पठनं त्यक्त्वा चलदूरभाषयन्त्रेण (iv) रतः भवसि । अर्धवार्षिक-परीक्षायाम् अपि तव (v) न्यूनाः आगताः । एतद् तु न (vi) । यद्यपि क्रीडनम् अपि (vii) आवश्यकं परं तत् शारीरिकं भवेत् । क्रीडनेन सह पठनम् अपि अत्यावश्यकम् । ये चलदूरभाषयन्त्रेण अत्यधिकं समयं वृथा यापयन्ति ते न केवलं (viii) अस्वस्थाः भवन्ति अपितु जीवने असफलाः अपि । अतः मम (ix) अस्ति यत् समयस्य महत्त्वम् अवगत्य (x) ध्यानेन पठ । मातृपितृचरणयोः मे प्रणामाः कथनीयाः ।</p> <p>तव अग्रजः, मोहितः</p> <p style="text-align: center;">मञ्जूषा</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p>त्वम्, मानसिकरूपेण, पत्रम्, स्वास्थ्याय, अरुचिम्, तनिष्क, अङ्काः, क्रीडने, उचितम्, परामर्शः ।</p> </div>	½×10=5
----	---	--------

3. * प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत -

1×5=5

मञ्जूषा -

यज्ञपात्रम्, अग्निः, बालकाः, मन्त्रोच्चारणम्, विद्यालयः, श्रद्धया,
आसनानि, तिष्ठन्ति, प्रज्वलति, भवनम्, पादपाः, यज्ञं कुर्वन्ति ।

अथवा

* निम्नलिखितं विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां साहाय्येन न्यूनातिन्यूनं पञ्चभिः
संस्कृतवाक्यैः एकम् अनुच्छेदं लिखत -

1×5=5

“दिल्ली-विश्वपुस्तकमेलकम्”

मञ्जूषा

प्रतिवर्षम्, प्रगतिमैदान इति स्थले, फरबरी-मार्चमासे, विविधानि पुस्तकानि,
आपणिकाः, आयोज्यते, जनसम्मर्दः, विभिन्नाः प्रकोष्ठाः, पुस्तकप्रेमिणः,
साहित्यिक-गोष्ठ्यः, भवन्ति, सांस्कृतिककार्यक्रमाः, अल्पमूल्येन ।

4. * अधोलिखितां कथां मञ्जूषायाः सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत-

½×10=5

एकः टोपिकाविक्रेता आसीत् । सः एकदा (i) ----- विक्रेतुं ग्रामान्तरं गच्छन् आसीत् ।
(ii) ----- सः श्रान्तः अभवत्, अतः(iii) ----- अधः स्थित्वा शयनम् अकरोत् ।
तत्र बहवः वानराः आसन् । (iv) ----- तस्य टोपिकाः स्वीकृत्य वृक्षस्य उपरि अतिष्ठन् ।
(v) ----- टोपिकाविक्रेता जागृतः अभवत् तदा सः टोपिकाः न दृष्ट्वा बहु (vi) -----
अभवत् । सः एकम् (vii) ----- अकरोत् । सः वानराणां पुरतः स्थित्वा स्वस्य टोपिकां दूरम्

अक्षिपत् । (viii) ----- वानराः अपि स्वस्य स्वस्य टोपिकाः अधः (ix) ----- ।
चतुरः टोपिकाविक्रेता टोपिकाः एकत्रीकृत्य प्रसन्नः भूत्वा ततः (x) ----- । अतः कथ्यते- बलात्
बुद्धिः श्रेष्ठा ।

मञ्जूषा

अगच्छत्, अनुकरणशीलाः, वृक्षस्य, दुःखी,
यदा, उपायम्, मार्गे, अक्षिपन्, टोपिकाः, ते

अथवा

* रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखितसंवादं पुनः लिखत-

1×5=5

जनकः - पुत्र केशव! (i) ----- ?

पुत्रः - हे जनक! अहं 'गीतां' पठामि ।

जनकः- शोभनम् , 'गीता' इति बहु उत्तमः ग्रन्थः अस्ति । 'गीता' महाभारतस्य भागः अस्ति
यस्मिन् सप्तशत श्लोकाः सन्ति ।

पुत्रः - आम्, (ii) ----- ।

जनकः - सत्यम् । किं त्वं जानासि यत् महाभारतस्य लेखकः कः अस्ति ?

पुत्रः - आम् , जनक! (iii) ----- ।

जनकः - उत्तमम्, संस्कृतस्य प्रसिद्धौ ग्रन्थौ कौ ?

पुत्रः - अहं मन्ये, (iv) ----- ।

जनकः - सत्यम्, त्वं बहु जानासि । अहं बहु प्रसन्नः अस्मि ।

पुत्रः - धन्यवादः पितः! (v) ----- ।

मञ्जूषा

- अस्य लेखकः महर्षिः वेदव्यासः अस्ति ।
- त्वम् एतावद्-ध्यानेन किं पठसि?
- अहं पठामि अतः जानामि ।
- एतौ प्रसिद्धौ ग्रन्थौ 'रामायणम्' 'महाभारतम्' च स्तः ।
- एतेषु श्लोकेषु श्रीकृष्णस्य ज्ञानवर्धकाः उपदेशाः सन्ति ।

‘ग’ भागः अनुप्रयुक्तव्याकरणम् (25 अङ्काः)		
5.	<p>* अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदेषु सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कुरुत- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) जीवाः <u>सर्वेऽत्र</u> मोदन्ताम् ।</p> <p>(ii) प्रजहि <u>हि+एनं</u> ज्ञानविज्ञाननाशनम् ।</p> <p>(iii) कश्चिद् <u>उद्दण्डः</u> बालकः उवाच ।</p> <p>(iv) <u>क्रोध एषः</u> रजोगुणसमुद्भवः ।</p> <p>(v) कथमिव पश्येयं <u>चक्षुः+हीनः</u> ।</p>	1×4=4
6.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समासं विग्रहं वा प्रदत्तविकल्पेभ्यः चित्वा लिखत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) हिमाद्रितुङ्गशृङ्गैः सुशोभिता <u>सूर्योदयभूमिः</u> इयम् ।</p> <p>(क) सूर्यस्य भूमिः (ख) सूर्योदयस्य भूमिः</p> <p>(ग) सूर्योदयेन भूमिः (घ) सूर्योदयः भूमिः</p> <p>(ii) वानराणां <u>यूथपः</u> सर्वान् वानरान् अवदत् ।</p> <p>(क) यूथस्य पतिः (ख) यूथं पिबति इति</p> <p>(ग) यूथं पाति इति (घ) यूथस्य पः</p> <p>(iii) सर्वेषामपि महत्त्वं विद्यते <u>समयम् अनतिक्रम्य</u> ।</p> <p>(क) समयम् यथा (ख) यथासमयम्</p> <p>(ग) समयानुसारम् (घ) यथासमयः</p> <p>(iv) सः <u>सकरुणम्</u> उच्चैः अक्रन्दत् ।</p> <p>(क) करुणया सह (ख) सह करुणम्</p> <p>(ग) करुणा सह (घ) सा करुणा</p> <p>(v) ततः प्रविशतः <u>व्यासनारदौ</u> ।</p> <p>(क) व्यासः नारदः (ख) व्यासौ नारदौ च</p> <p>(ग) व्यासः नारदौ च (घ) व्यासः च नारदः च</p>	1×4=4

<p>7.</p>	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) <u>विपुला</u> च अत्र वनसम्पदा ।</p> <p>(क) विपुलः + टाप् (ख) विपुल + टाप्</p> <p>(ग) विपुल + डीप् (घ) विपुल + इक्</p> <p>(ii) विद्वांस एव <u>चक्षुष्मन्तः</u> प्रकीर्तिताः ।</p> <p>(क) चक्षुस्+मत् (ख) चक्षुः+मतुप्</p> <p>(ग) चक्षुर्+मतुप् (घ) चक्षुस्+मतुप्</p> <p>(iii) ईटा हि यस्यास्ति <u>पुर+डीप्</u> प्रधाना ।</p> <p>(क) पुरा (ख) पुरः</p> <p>(ग) पुरी (घ) पूर्णा</p> <p>(iv) अस्मिन् अवसरे <u>समाज+ठक्</u> कार्यं क्रियते ।</p> <p>(क) सामाजिकम् (ख) सामाजिकः</p> <p>(ग) सामाजिकी (घ) सामाजिका</p> <p>(v) <u>अवक्रता</u> यथा चित्ते तथा वाचि भवेत् ।</p> <p>(क) अवक्र+टाप् (ख) अवक्र+तल्</p> <p>(ग) अवक्र+डीप् (घ) अवक्र+त्व</p>	<p>1×4=4</p>
<p>8.</p>	<p>वाच्यानुसारम् उचितपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अधोलिखितं संवादं पुनः लिखत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>आदित्यः - वैभव! इदानीं त्वया किं क्रियते ?</p> <p>वैभवः - आदित्य! अधुना तु मया (i) ----- क्रियते । का वार्ता ?</p> <p>आदित्यः - नास्ति विशेषः । (ii) ----- क्रीडितुं बहिः गम्यते, त्वमपि आगच्छ ।</p> <p>वैभवः - न । श्वः मम परीक्षा भविष्यति अतः अद्य (iii) ----- सम्पूर्णदिने पठामि ।</p> <p>आदित्यः - अस्तु, किन्तु त्वं किं पठसि ?</p> <p>वैभवः - गणितविषयस्य परीक्षा भविष्यति अतः मया गणितविषयः (iv) ----- ।</p> <p style="text-align: center;">मञ्जूषा</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> <p>अस्माभिः, पठ्यते, अध्ययनम्, अहम्</p> </div>	<p>1×3=3</p>

9.	<p>कालबोधकशब्दैः अधोलिखित-दिनचर्या पूर्यत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) सौम्या प्रातः ----- 4:00 वादने उत्तिष्ठति ।</p> <p>(ii) ततः सा -----05:15 वादने योगाभ्यासं करोति ।</p> <p>(iii) तदनन्तरं सा ----- 7:45 वादने विद्यालयं गच्छति ।</p> <p>(iv) ----- 2:30 वादने आगत्य सा पुनः भोजनं करोति ।</p>	1×3=3
10.	<p>मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूर्यत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(i) प्राणत्राणाय अश्वाः ----- अधावन् ।</p> <p>(ii) यूयं सर्वे ----- मम प्रियाः ।</p> <p>(iii) अभ्यासेन तु कौन्तेय वैराग्येण ----- गृह्यते ।</p> <p>(iv) अर्जुन! त्वम् ----- मुञ्च ब्रह्मास्त्रम् एतत् निवारयितुम् ।</p> <p>(v) ----- विषादं त्यक्त्वा उद्यमः क्रियताम् ।</p> <p style="text-align: center;">मञ्जूषा</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px auto; width: fit-content;">इदानीम्, अपि, इतस्ततः, एव, च</div>	1×4=4
11.	<p>* अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कित-अशुद्धपदाय उचितपदं चित्वा वाक्यानि पुनः लिखत - (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(i) प्रबुद्धौ ते दम्पती आश्चर्येण अतिष्ठताम् ।</p> <p>(क) सा (ख) तौ</p> <p>(ग) ताः (घ) तानि</p> <p>(ii) कुमार्गम आश्रितस्य मम <u>कीदृशः</u> इयं क्लेशपरम्परा ।</p> <p>(क) कीदृशम् (ख) कीदृश्यः</p> <p>(ग) कीदृशाः (घ) कीदृशी</p> <p>(iii) त्वं नर्तनात् अन्यत् किम् अपरं जानाति?</p> <p>(क) जानन्ति (ख) जानन्ति</p> <p>(ग) जानामि (घ) जानासि</p> <p>(iv) राजा वैद्यान् आहूय <u>पृच्छत्</u> ।</p> <p>(क) अपृच्छत् (ख) प्रक्ष्यन्ति</p> <p>(ग) अपृच्छः (घ) अपृच्छन्</p>	1×3=3

‘घ’ भागः

पठितावबोधनम्

(30 अङ्काः)

12.	<p>अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –</p> <p>तस्य वचनं श्रुत्वा अश्रद्धेयं मत्वा मदोद्धताः कपयः प्रहस्य अवदन्- ‘भो! किमिदम् उच्यते ? न वयं स्वर्गसमानोपभोगान् विहाय अटव्यां क्षार-तिक्त-कषाय-कटु-रूक्षफलानि भक्षयिष्यामः ।’ तच्छ्रुत्वा साश्रुनयनो यूथपतिः सगद्गदम् उक्तवान्- रसनास्वादलुब्धाः यूयम् अस्य सुखस्य कुपरिणामं न जानीथ । अहं तु वनं गच्छामि ।</p> <p>अथ अन्यस्मिन् अहनि स मेषो यावत् महानसं प्रविशति तावत् सूपकारेण अर्धज्वलितकाष्ठेन ताडितः । ऊर्णाप्रचुरः मेषः वह्निना जाज्वल्यमानशरीरः निकटस्थाम् अश्वशालां प्रविशति दाहवेदनया च भूमौ लुठति । तस्य क्षितौ प्रलुठतः तृणेषु वह्निज्वालाः समुत्थिताः ।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) मदोद्धताः के आसन् ?</p> <p>(ii) कः सगद्गदम् उक्तवान् ?</p> <p>(iii) वह्निज्वालाः कुत्र समुत्थिताः ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन लिखत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) साश्रुनयनो यूथपतिः सगद्गदं किम् उक्तवान्?</p> <p>(ii) मेषः किमर्थं भूमौ लुठति ?</p> <p>(iii) कीदृशः मेषः अश्वशालां प्रविशति ?</p> <p>* इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) ‘अवदन्’ क्रियापदस्य कर्तृपदं किं प्रयुक्तम्?</p> <p>(ii) ‘यूथपतिः’ इति पदस्य किं विशेषणपदं प्रयुक्तम् ?</p> <p>(iii) ‘भूमौ’ इत्यस्य किं पर्यायपदं प्रयुक्तम् ?</p>	5
13.	<p>अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –</p> <p>अपूर्वः कोऽपि कोशोऽयं विद्यते तव भारति । व्ययतो वृद्धिमायाति क्षयमायाति सञ्चयात् ॥ पापिनाञ्च सदा दुःखं सुखं वै पुण्यकर्मणाम् । एवं स्थिरतरं ज्ञात्वा साधुवृत्तिं समाचरेत् ॥</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) सरस्वत्याः कोशः कीदृशः मन्यते ?</p> <p>(ii) अयं कोशः कथं क्षयमायाति ?</p> <p>(iii) पुण्यकर्मणां फलं किम् ?</p>	5

	<p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) केषां सदा दुःखं भवति ?</p> <p>(ii) भारत्याः कोशः कथं वर्धते ?</p> <p>(iii) मनुष्यः कां समाचरेत् ?</p> <p>* इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) “अपूर्वः कोऽपि कोशोऽयं विद्यते तव भारति ।” अत्र वाक्ये क्रियापदं किम् ?</p> <p>(ii) ‘दुःखम्’ इत्यस्य किं विपर्ययपदं प्रयुक्तम्?</p> <p>(iii) ‘अपूर्वः’ इत्यस्य विशेष्यपदं चित्वा लिखत ।</p>	<p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p>
<p>14.</p>	<p>अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –</p> <p>श्रीकृष्णः - भो धर्मराज! समीचीनं न कृतं भवता । पुत्रशोकविह्वलः भीमसेनः एकाकी एव द्रौणिं हन्तुम् अभिधावति ।</p> <p>युधिष्ठिरः - भगवन्! सः तु एकाकी एव द्रोणपुत्राय अलम् ।</p> <p>श्रीकृष्णः - न जानाति भवान् द्रौणेः चपलां प्रकृतिम् । पितुः द्रोणात् प्राप्तं ब्रह्मशिरो नाम अस्त्रं विद्यते तस्य पार्श्वे । यदि तत् प्रयुज्यते, सर्वा पृथ्वी दग्धा स्यात् ।</p> <p>युधिष्ठिरः - अप्येवम् ! आचार्येण कीदृशः अनर्थः कृतः । किं चपलबालकेभ्यः एतादृश-भीषणानाम् अस्त्राणां प्रदानम् उचितम् ?</p> <p>श्रीकृष्णः - शृणु तावत्, आचार्येण तु प्रियशिष्याय अर्जुनाय प्रीत्या मनसा ब्रह्मास्त्रशिक्षा प्रदत्ता । किन्तु पुत्रप्रेमपराधीनेन तेन अश्वत्थामा अपि तच्छिक्षया वञ्चितः न कृतः ।</p> <p>अर्जुनः - अपरं च अस्त्रशिक्षाप्रदानात् पूर्वम् आचार्यः पुत्रं सावधानम् अकरोत् ।</p> <p>अ. एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) आचार्यः द्रोणः कं सावधानम् अकरोत् ?</p> <p>(ii) भीमसेनः कं हन्तुम् अभिधावति ?</p> <p>(iii) द्रौणेः प्रकृतिः कीदृशी आसीत् ?</p> <p>आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) कदा सर्वा पृथ्वी दग्धा स्यात् ?</p> <p>(ii) द्रोणेन अर्जुनाय कथं ब्रह्मास्त्रशिक्षा प्रदत्ता ?</p> <p>(iii) अश्वत्थामा कुतः ब्रह्मशिरो नाम अस्त्रं प्राप्तवान् ?</p> <p>* इ. निर्देशानुसारम् उत्तरत । (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) ‘पर्याप्तम्’ इत्यस्य किं पर्यायपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?</p> <p>(ii) ‘जानाति’ इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् अत्र प्रयुक्तम् ?</p> <p>(iii) ‘दग्धा’ इत्यस्य विशेष्यपदं चित्वा लिखत ।</p>	<p>5</p> <p>1/2×2=1</p> <p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p>

	<p>(ii) <u>सर्वदा</u> शारदा सदैव अस्माकं मुखे निवसेत् । (क) सर्वदायिनी (ख) सर्वम् (ग) सर्वहितम् (घ) वीणासहिता</p> <p>(iii) अहर्निशं <u>महानसं</u> प्रविश्य यत् पश्यति तद् भक्षयति स्म । (क) महानाशम् (ख) भोजनशालाम् (ग) महान्तम् (घ) महती</p> <p>(iv) अस्माकं क्षेत्रे सुवर्णपूरितः <u>कलशः</u> विद्यते । (क) कलेशः (ख) काकः (ग) सर्वत्र (घ) घटः</p> <p>(v) तस्याहं <u>निग्रहं</u> मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् । (क) न्यासः (ख) वशीकरणम् (ग) नेत्रम् (घ) प्रसन्नः</p>	
18.	<p>अधोलिखित-कथां रिक्तस्थानानि पूरयित्वा पुनः लिखत –</p> <p>एकदा भगवान् बोधिसत्त्वः (i) ----- राजा अभवत् । सः महान् दानी, विनयशीलः, वृद्धोपसेवी च (ii) ----- । तस्य दानशीलताम् श्रुत्वा (iii) ----- देशेभ्योऽपि जनाः तस्य देशम् आयान्ति स्म । एकदा शक्रः अपि तस्य (iv) ----- परीक्षितुम् आगच्छत् । सः नेत्रहीनयाचक-रूपेण आगत्य तं राजानम् एकं (v) ----- अयाचत । राजा तस्मै चक्षुर्द्वयमेव प्रायच्छत् । प्रसन्नः (vi) ----- कतिपयेभ्यः दिनेभ्यः पश्चात् पुनः राज्ञः पुरतः उपस्थितः अभवत् । सः राज्ञः त्यागवृत्तिं प्रशंसन् नेत्रद्वयमपि प्रत्यस्थापयत् । अपि च शतयोजनपर्यन्तं (vii) ----- पारं द्रष्टुं समर्थः भव इति तस्मै वरम् अयच्छत् । उच्यते अपि- नास्ति त्यागसमं (viii) ----- ।</p> <p style="text-align: center;">मञ्जूषा</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> <p>आसीत्, शिवीनाम्, सुखम्, शैलानाम् अन्येभ्यः, दानशीलताम्, शक्रः, नेत्रम् ।</p> </div>	½×8=4

-----0000-----